

Násilí na ženách: průzkum napříč EU

Článek 1 Listiny základních práv Evropské unie uvádí, že lidská důstojnost je nedotknutelná a musí být respektována a chráněna. Článek 2 zaručuje právo na život a článek 4 stanoví zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu. Článek 21 uznává právo nebyť diskriminován, a to včetně diskriminace na základě pohlaví, a článek 47 zaručuje právo na účinnou právní ochranu.

Souvislosti

Násilí na ženách zahrnuje trestné činy, které mají nepoměrný dopad na ženy, jako jsou sexuální napadení, znásilnění a „domácí násilí“. Jedná se o porušení základních práv žen na důstojnost a rovnost. Násilí páchané na ženách nemá dopad jen na samotné oběti, ale týká i rodin, přátel a společnosti jako celku. Vyžaduje si kritický pohled na to, jak společnost a stát reagují na tento typ zneužívání. Opatření k boji a prevenci násilí na ženách jsou tedy nutná jak na úrovni Evropské unie, tak na úrovni jednotlivých členských států.

Mezi opatření na úrovni EU, která mohou sloužit k řešení případů násilí na ženách, patří směrnice EU týkající se obětí trestných činů (2012/29/EU) a Úmluva Rady Evropy o předcházení a boji proti násilí na ženách a domácímu násilí (Istanbulská úmluva). Směrnice EU týkající se obětí, která byla přijata v roce 2012, zavádí minimální standardy pro práva, ochranu a podporu obětí trestných činů v EU a konkrétně odkazuje na oběti násilí na základě pohlaví, oběti sexuálního násilí a oběti násilí v rámci úzkého svazku. Istanbulská úmluva, kterou Rada Evropy přijala v roce 2011, je prvním právně závazným regionálním nástrojem v Evropě, který se komplexně zabývá různými formami násilí na ženách, jako je psychologické násilí, nebezpečné pronásledování, fyzické násilí, sexuální násilí a sexuální obtěžování. Úmluva by měla vstoupit v platnost po 10 ratifikacích.

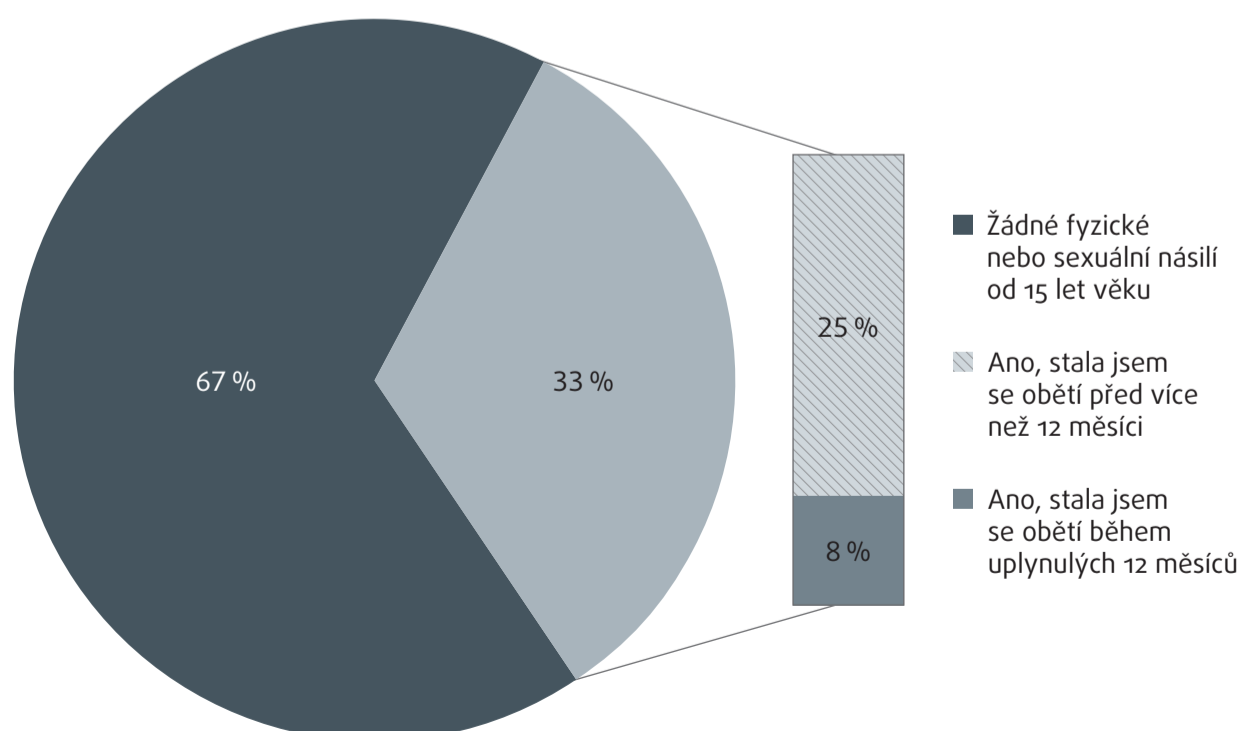
Vedle tohoto povzbudivého vývoje na poli práva ukazují důkazy z průzkumu o násilí na ženách, který v rámci celé EU provedla FRA, že většina žen, které se stanou oběťmi násilí, svoji zkušenost nenahlásí ani policii, ani žádné organizaci na podporu obětí násilí.

V důsledku toho většina žen, které se stanou obětí násilí, nepřijdou do styku s justičním systémem a dalšími službami. Je tedy jasné, že v současné době nejsou potřeby a práva mnoha žen v EU naplňovány.

Vzhledem k významnému dopadu násilí na ženách je politováníhodné, že tvůrci politik a profesionálové v mnoha členských státech EU se stále musí potýkat s nedostatkem komplexních údajů o rozsahu a povaze tohoto problému. S tím, jak většina žen násilí nehlásí a ani necítí, že by je v tom podporovaly systémy, které často nejsou považovány za nápomocné, obsahují oficiální záznamy o trestné činnosti pouze ono malé množství případů, které byly nahlášený. V důsledku toho nejsou politické a praktické reakce snažící se řešit násilí na ženách vždy podpořeny komplexními důkazy. Zatímco některé členské státy EU a výzkumné instituce provedly průzkumy a další výzkum týkající se násilí na ženách, je v této oblasti v rámci EU ve srovnání s jinými oblastmi, jako je například zaměstnanost, kde řada členských států shromažďuje údaje týkající se pohlaví, i nadále nedostatek komplexních a srovnatelných údajů.

Průzkum prováděný FRA v rámci celé EU je reakcí na žádost o údaje o násilí na ženách, kterou vznesl Evropský parlament a kterou zopakovala Rada EU ve svých Závěrech o vymýcení násilí na ženách v EU. Výsledky z rozhovorů prováděných v rámci průzkumu je možné porovnat se stávajícími údaji a nedostatky v povědomí o násilí na ženách na úrovni EU a jednotlivých členských států a lze je použít při tvorbě politik a akcí v terénu v boji proti tomuto porušování lidských práv.

Obrázek 1: Ženy, které zažily fyzické nebo sexuální násilí od 15 let věku v průběhu 12 měsíců před rozhovorem, EU-28 (%)

Poznámka: Na základě odpovědí všech respondentek (N = 42 002).

Zdroj: Soubor údajů z průzkumu FRA o násilí na ženách založeném na pohlaví, 2012

Sběr údajů a rozsah

Výsledky průzkumu FRA týkajícího se násilí na ženách vycházejí z osobních rozhovorů se 42 000 ženami ve všech 28 členských státech, s průměrně 1 500 rozhovory na jeden členský stát. Respondentky byly vybrány z náhodného vzorku. Výsledky reprezentují zkušenosti a názory žen, kterým je mezi 18 a 74 lety a které žijí v EU. Standardizované rozhovory v rámci průzkumu obsahovaly otázky týkající se fyzického, sexuálního a psychického násilí, viktimizace v dětství, sexuálního obtěžování a nebezpečného pronásledování, včetně nových prostředků, které lze použít pro zneužívání, jako je internet. Ženy byly požádány, aby poskytly informace o svých osobních zkušenostech s různými formami násilí, o tom, jak často zažily různé typy násilí a jaké důsledky mělo násilí pro jejich život. Průzkum rovněž shromáždil informace o tom, zda se ženy obracely, nebo neobracely na policii, a zda využívaly jiné služby, které mohou poskytnout pomoc obětem.

Vybraná zjištění a způsoby, jak řešit otázku násilí na ženách

Cílem výsledků průzkumu FRA je podpořit tvůrce politik a další zainteresované strany při řešení problematiky násilí na ženách v rámci EU. Na základě výsledků průzkumu vypracovala FRA sérii podrobných stanovisek, která jsou představena ve zprávě o hlavních výsledcích a v souhrnné zprávě tohoto průzkumu (viz oddíl „Další informace“).

Tento přehled uvádí některé příklady zjištění průzkumu, které jsou předloženy společně s obecnými úvahami jako možná budoucí opatření v reakci na násilí na ženách.

Rozdíly ve výsledcích mezi zeměmi a uvnitř zemí

Rozdíly v míře násilí na ženách mezi zeměmi a uvnitř zemí jsou uváděny i v dalších průzkumech, jako je studie zdraví žen a domácího násilí v 10 zemích provedená Světovou zdravotnickou organizací a národní průzkum partnerského a sexuálního násilí v USA pokrývající 50 států USA.

Rozdíly mezi zeměmi mohou odrážet řadu faktorů i skutečné rozdíly v míře viktimizace jako např.: zda je kulturně přijatelné hovořit o zkušenosti s násilím na ženách s jinými lidmi, včetně osob vedoucích rozhovory v rámci průzkumu; a možnost, že větší rovnost pohlaví v dané zemi by mohla vést k vyšší míře odhalení násilí na ženách, jelikož ve společnostech, kde panuje větší rovnost, existuje vyšší pravděpodobnost otevřeného řešení takových situací.

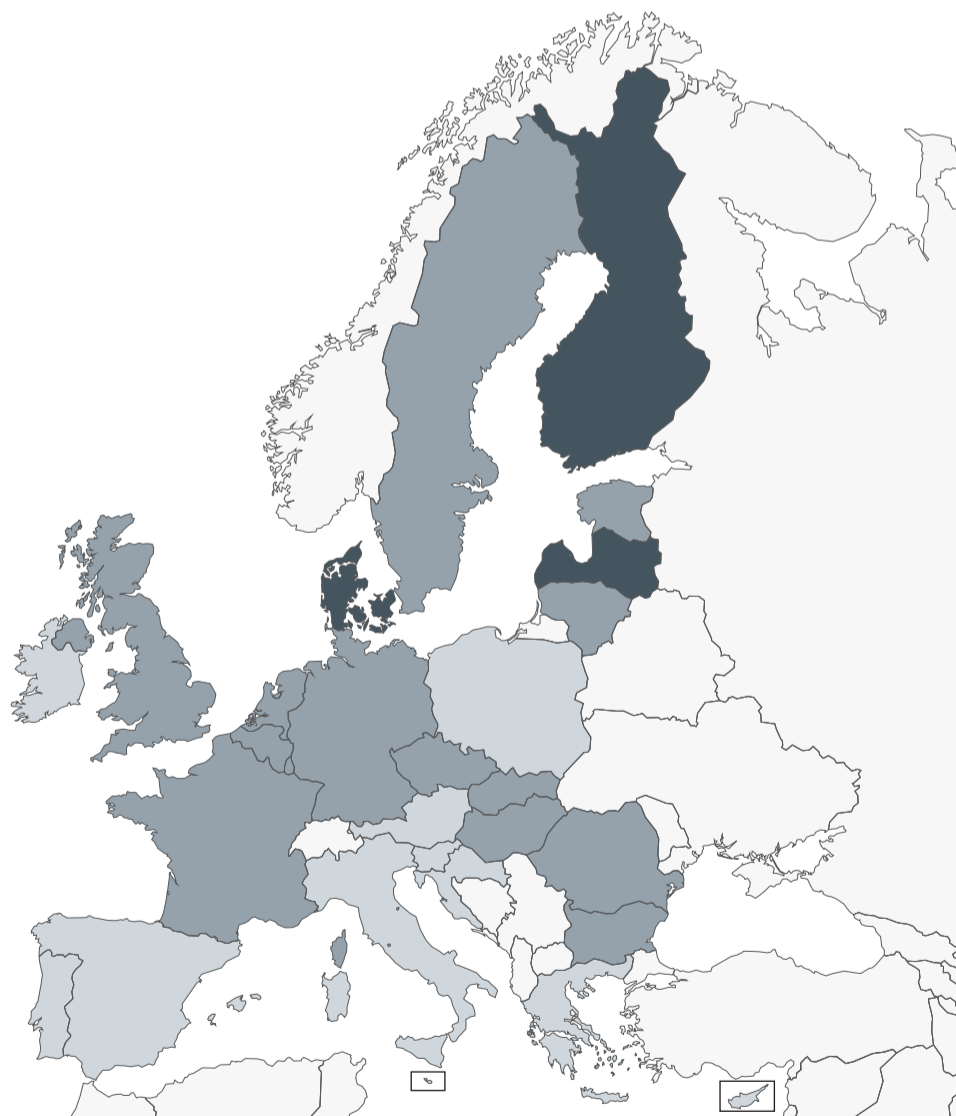
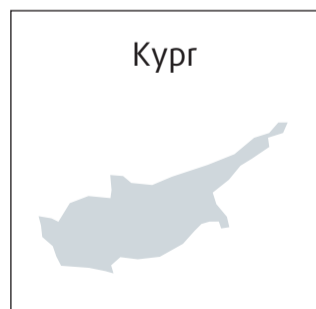
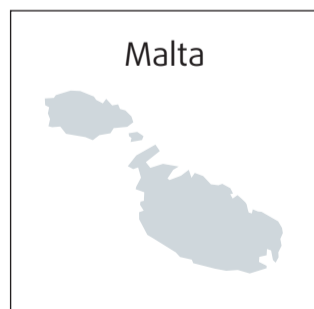
Zpráva o hlavních výsledcích průzkumu a stručná souhrnná zpráva se zabývají některými možnými důvody pozorovaných rozdílů. Pro podrobný přehled výsledků na úrovni jednotlivých členských států EU viz on-line průzkumník dat doprovázející průzkum: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Fyzické násilí

Odhaduje se, že během 12 měsíců předcházejících rozhovorům v rámci průzkumu bylo fyzickému násilí v EU vystaveno 13 milionů žen. To odpovídá 7 % žen ve věku 18-74 let v EU.¹

Obrázek 2: Ženy vystavené fyzickému a/nebo sexuálnímu násilí ze strany partnera od 15 let věku, EU-28 (%)

EU-28 22 %
■ 10 %-19 %
■ 20 %-29 %
■ 30 %-39 %

Zdroj: Soubor údajů z průzkumu FRA o násilí na ženách založeném na pohlaví, 2012

¹ Podle on-line databáze Eurostatu žilo v EU-28 k 1. lednu 2013 celkem 186 590 848 žen ve věku 18 až 74 let, viz: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (kód údajů *demo_pjan*, údaje získané dne 16. srpna 2013).

Sexuální násilí

Odhaduje se, že během 12 měsíců předcházejících rozhovorům v rámci průzkumu bylo sexuální mu násilí v EU vystaveno 3,7 milionu žen. To odpovídá 2 % žen ve věku 18–74 let v EU.

Možná budoucí opatření: Budoucí strategie EU týkající se rovnosti mezi ženami a muži by při řešení klíčových oblastí v souvislosti se zkušenostmi žen s násilím mohly vycházet ze zjištění průzkumu. Sem by bylo možné například zahrnout nové nebo nově uznávané formy násilí na ženách, jako je nebezpečné pronásledování nebo útoky prostřednictvím nových technologií, stejně jako aspekty násilí, které ženy nedostatečně hlásí policii a organizacím na podporu obětí.

Možná budoucí opatření: Vzhledem ke škále násilí na ženách uváděné v průzkumu by se při činnostech EU prováděných v návaznosti na Stockholmský program v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí mělo zajistit, aby násilí na ženách bylo kvalifikováno a řešeno jako porušení základních práv v rámci reakcí EU na trestné činy a viktimizaci.

Od 15 let věku byla znásilněna každá dvacátá žena (5 %). Toto číslo vychází z odpovědí na otázku průzkumu: „Jak často Vás od Vašich 15 let až do současnosti někdo přinutil k pohlavnímu styku tak, že Vás pevně držel nebo Vám působil nějakou bolest?“

V řadě jurisdikcí EU právní definice znásilnění zahrnuje i případy, kdy pachatel nepoužije fyzické násilí. Z tohoto hlediska by míra znásilnění v EU mohla být vyšší než 5 %.

Možná budoucí opatření: Směrnice EU týkající se obětí trestných činů se vztahuje na všechny oběti trestných činů a vedle dalších zranitelných obětí konkrétně uvádí oběti násilí založeného na pohlaví. Směrnice poskytuje pevný základ, na němž lze na úrovni členských

států cíleně reagovat na potřeby žen jakožto obětí násilí z hlediska podpory obětí a zásahů trestního soudnictví. Součástí přezkumu provádění směrnice, který zahájila Evropská komise, by mohlo být hodnocení, zda směrnice v praxi skutečně vychází vstříc potřebám a právům žen, které jsou oběťmi násilí.

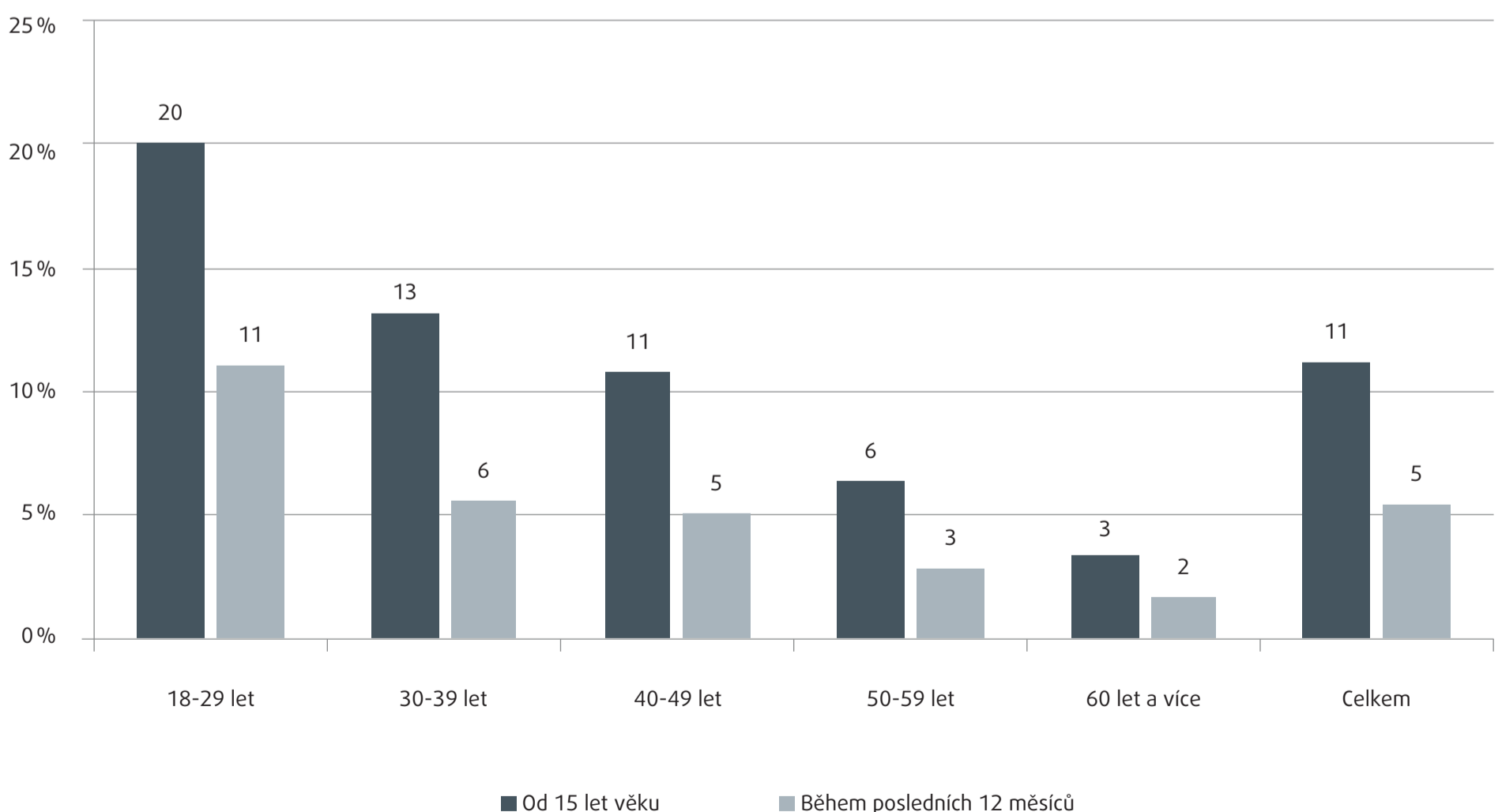
Možná budoucí opatření: EU by měla posoudit možnost přistoupení k Úmluvě Rady Evropy o předcházení násilí páchanému na ženách a domácímu násilí a boji proti němu (Istanbulská úmluva). V současné době jde o nejkompexnější regionální nástroj, který se zabývá násilím na ženách. Výsledky průzkumu prováděného FRA mohou rovněž podpořit členské státy EU v ratifikaci úmluvy.

18 % žen v EU-28 se po 15. roce věku setkala s nebezpečným pronásledováním a 5 % žen mělo zkušenosti s nebezpečným pronásledováním během 12 měsíců před zahájením průzkumu. Z toho vyplývá, že za 12 měsíců zažilo v EU-28 nebezpečné pronásledování 9 milionů žen.

S cílem získat tyto údaje byly ženy při rozhovoru v rámci průzkumu pomocí seznamu různých činů dotázány, zda se někdy ocitly v situaci, kdy se vůči nim tatáž osoba opakovaně chovala útočným nebo výhružným způsobem, např. zda tatáž osoba opakovaně „prodlévala nebo na vás čekala před domem, pracovištěm nebo školou bez oprávněného důvodu?“ nebo „na vás směřovala útočné, výhružné nebo ‘němé’ telefonáty?“.

Možná budoucí opatření: Členské státy jsou vyzvány, aby vypracovaly specifické národní akční plány týkající se násilí na ženách, které by v případě neexistence údajů na národní úrovni měly použít výsledky uvedeného průzkumu. Do tvorby akčních plánů by bylo užitečné zapojit subjekty občanské společnosti, které pracují se ženami – oběťmi násilí, aby se zajistilo, že tyto plány budou udržitelné a že přinesou obětem praktické výsledky.

Obrázek 3: Sexuální formy kybernetického obtěžování od 15 let věku a v průběhu 12 měsíců před rozhovorem podle věkových skupin, včetně nevyžádaných otevřeně sexuálních e-mailových nebo SMS zpráv urážlivé povahy, EU-28 (%)

Poznámky: Týká se všech žen s výjimkou těch, kde odpověď na otázky týkající se kybernetického obtěžování zněla „není relevantní“ (n=35 820). 6 084 respondentek odpovědělo „není relevantní“ u obou položek; informace o věku chyběly v 98 případech.

Zdroj: Soubor údajů z průzkumu FRA o násilí na ženách založeném na pohlaví, 2012

Možná budoucí opatření: Politika EU v oblasti zaměstnanosti, vzdělávání, zdraví a informačních a komunikačních technologií by se měla zabývat dopadem násilí na ženách v jednotlivých oblastech. To by se mělo odrazit na úrovni členských států ve specifických politických krocích a národních akčních plánech, které se uvedenými oblastmi zabývají.

Přibližně 12 % žen uvedlo, že zažily nějakou formu sexuálního zneužívání nebo incidentu ze strany dospělé osoby před 15 rokem věku, což by odpovídalo 21 milionům žen v EU.

Výsledky ukazují, že 30 % žen, které zažily sexuální viktimizaci ze strany bývalého nebo současného partnera, rovněž zažilo sexuální násilí v dětství, zatímco 10 % žen, které nezažily sexuální viktimizaci ve svém současném nebo bývalém vztahu, uvádí zkušenost se sexuálním násilím v dětství.

Možná budoucí opatření: EU by měla zajistit, aby finanční mechanismy, jejichž prostřednictvím pokračuje činnost programu DAPHNE a dalších programů, které různým způsobem přispívají k ochraně dětí, mladých lidí a žen proti všem formám násilí, mohly být používány na další podporu výzkumu a práce organizací občanské společnosti zabývajících se násilím na ženách. Financování je zejména nutné pro práci cílených podpůrných služeb pro oběti v oblasti násilí na ženách.

Možná budoucí opatření: Na úrovni EU a členských států je třeba posílit přístup k ženám jakožto obětem násilí zacílený na oběť a její práva. V posledních letech se v řadě členských států objevily pozitivní

případy, kdy je „domácí“ nebo „partnerské“ násilí považováno za věc vyžadující státní zásah spíše než za soukromou záležitost.

Možná budoucí opatření: EU a členské státy by měly dát najevo svůj závazek k pravidelnému sběru údajů o různých formách násilí na ženách. To by mělo poskytnout podklady pro tvorbu opatření v podobě reagujících politik a akcí v terénu. Tento proces by mohl být podporován Eurostatem a jeho příslušnými expertními skupinami a být využit k poskytování údajů zvláštním monitorovacím orgánům OSN a Rady Evropy, stejně jako Evropského institutu pro rovnost žen a mužů.

Polovina všech žen v EU (53 %) se alespoň občas vyhýbá některým situacím nebo místům, jelikož mají strach z fyzického nebo sexuálního útoku. Ve srovnání s tím ukazují stávající průzkumy viktimizace a strachu z trestné činnosti, že svůj pohyb takto omezuje daleko méně mužů.

Možná budoucí opatření: Politiky EU a členských států a národní akční plány pro boj proti násilí na ženách je nezbytné vytvářet na základě důkazů, které čerpají přímo ze zkušeností žen s násilím. Kromě administrativních údajů a údajů o trestné činnosti, které nezachycují většinu nehlášených případů viktimizace, by měly být shromažďovány údaje o zkušenostech žen s násilím. EU a členské státy by měly podporovat a financovat průzkumy a vyvíjet společné úsilí s cílem odhalit informace o rozsahu a povaze násilí, které ženy zažívají. Za účelem zjištění vývoje by se tyto průzkumy mohly vždy po několika letech opakovat.

Další informace

Souhrnná zpráva FRA o zjištěních průzkumu – **Násilí na ženách: průzkum prováděný napříč EU. Stručně o výsledcích** – poskytuje přehled vybraných výsledků průzkumu a zahrnuje hlavní stanoviska vyplývající ze zjištění:
<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>.

Zpráva o výsledcích hlavního průzkumu – Násilí na ženách: průzkum prováděný napříč EU. Zpráva o hlavních výsledcích (**Violence against women: an EU-wide survey. Main results**) – představuje komplexní přehled zjištění získaných z údajů průzkumu a řadu podrobných stanovisek konkrétně reagujících na výsledky týkající se různých druhů násilí na ženách, jako je fyzické a sexuální násilí, sexuální obtěžování a nebezpečné pronásledování, kterým se věnují jednotlivé kapitoly zprávy:
<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

On-line průzkumník dat z výsledků průzkumu násilí na ženách založeného na pohlaví viz:
<http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Podrobnosti o metodice průzkumu – Násilí na ženách: průzkum prováděný napříč EU. Technická zpráva (**Violence against women: An EU-wide survey. Technical report**) – viz <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.